

Gorazd Kovačič

RAZLOGI ZA STAVKO V VISOKEM ŠOLSTVU IN NJEN MEDSINDIKALNI KONTEKST

POVZETEK

Prispevek pojasnjuje razloge za stavko v slovenskem visokem šolstvu 9. marca 2022 in kontekst, v katerem se je odvila. Povzema analizo internih sindikalnih gradiv organizatorja stavke in dokumentov ključnih nosilcev socialnega dialoga v javnem sektorju ter analizira njihove politike in medsebojna razmerja. Ugotavlja, da je povod za stavko v visokem šolstvu (šlo je za dogovor o zvišanju zdravniških plač januarja 2022) sledil logiki medsindikalnega rivalstva v javnem sektorju v kontekstu akutne zaostritve v socialnem dialogu med sindikati in vlado, da pa vsebina stavkovnih zahtev zasleduje notranje visokošolske cilje, saj naslavlja nakopičene posledice asimetrične finančne podhranjenosti visokega šolstva, neenake pogoje za delo, slab plačni položaj več skupin delavcev v visokem šolstvu ter spregled posebnosti načinov dela in potreb zaposlenih na univerzah v veljavni kolektivni pogodbi dejavnosti. Glavna cilja stavke sta zagotovitev boljših delovnih pogojev z vpisom pravic v kolektivno pogodbo, zlasti v zvezi s pedagoškimi normativi, sobotnim letom in individualnimi raziskovalnimi sredstvi, in dvig plač nekaterih skupin zaposlenih na raven, primerljivo z drugimi dejavnostmi.

Ključne besede: Visokošolski sindikat Slovenije, sindikati javnega sektorja, stavka, enotni plačni sistem, Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS

REASONS FOR THE STRIKE AT SLOVENIAN UNIVERSITIES AND ITS CONTEXT – ABSTRACT

The article explains the reasons for the strike at Slovenian universities on 9th March 2022 and its context. By analysing internal union material and documents published by the main carriers of social dialogue in the public sector, the article provides an analysis of their policies and the relations between them. It is concluded that the cause for the strike (i.e. the agreement on a large increase in doctors' salaries in January 2022) followed the logic of rivalry between public sector unions in the context of an acute intensification of social dialogue between the unions and the government, but the content of the strike demands was aimed at goals internal to higher education institutions, addressing the accumulated consequences of the asymmetric poor financial situation of higher education institutions, unequal working conditions, low salaries of certain groups of employees, and the failure to take into account specific work patterns and needs of higher education employees under the existing collective agreement. The two main objectives of the strike were to ensure better working conditions by declaring rights in the collective

Doc. dr. Gorazd Kovačič, Oddelek za sociologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, gorazd.kovacic2@guest.arnes.si. Avtor je predsednik Visokošolskega sindikata Slovenije.

agreement regarding pedagogical norms, sabbaticals, and individual research allowances, and to increase the salaries of certain groups of workers to a level comparable to other areas of the public sector.

Keywords: *Higher Education Trade Union of Slovenia, public sector unions, strike, unified salary system, Collective Agreement for Education in the Republic of Slovenia*

UVOD

9. marca 2022 je potekala prva samostojna stavka v dejavnosti visokega šolstva v slovenski zgodovini. Dotlej so se zaposleni v visokem šolstvu le pridružili širšim stavkam v javnem sektorju, ki so imele širše sindikalne cilje, in ne specifično visokošolskih. Stavka v visokem šolstvu 9. marca 2022 ima svojo vsebinsko logiko stavkovnih zahtev oz. ciljev, ki so se oblikovali skozi več let sindikalnih bojev Visokošolskega sindikata Slovenije (VSS) na ravneh države, univerz in članic. VSS je pri tem zadel ob vrsto pravnih omejitev, zato je hotel formalizirati svoje cilje v kolektivni pogodbi in s tem izboljšati slab položaj več skupin zaposlenih ter zmanjšati asimetrijo pogojev za delo glede na finančno kondicijo različnih delov visokega šolstva. Ta se je povečala v desetletju od uvedbe varčevalnih politik v letu 2012. Sindikatu od pridobitve reprezentativnosti leta 2016 ni uspelo odpreti Kolektivne pogodbe za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS (KPVIZ; VSS, 2016d), zato je na skupščini junija 2021 ocenil, da bo moral okrepiti sindikalne aktivnosti. Povod za ponovno zahtevo po odprtju KPVIZ je bil dogovor vlade in zdravniškega sindikata Fides o velikem linearnem dvigu vseh zdravniških plač v začetku leta 2022. Ob tem je sindikat ocenil, da je zmožen uspešno mobilizirati bazo in tudi pridobiti podporo vodstev univerz in članic ter študentske organizacije.

Vsebinska logika stavkovnih zahtev izhaja iz nakopičenih problemov v visokem šolstvu, s katerimi smo se seznanili med sindikalno prakso in jih bomo opisali v naslednjem poglavju. Obenem je bila stavka umeščena v kontekst interesnih rivalstev med sindikati javnega sektorja ter tudi v nakopičene napetosti med sindikati (in ostalo civilno družbo) in takratno vlado, kar bomo pojasnili v poglavju zatem. Pri tem bomo ob pičli znanstveni literaturi o sindikalnem dogajanju v Sloveniji izvedli analizo politik ključnih nosilcev socialnega dialoga v javnem sektorju, tako da bomo analizirali interese in strategije, izražene v ključnih pravnih in političnih dokumentih, ki so bili sprejeti zlasti od konca gospodarske krize v letu 2015, pa tudi relevantne neobjavljene informacije in stališča s sestankov in internih korespondenc, do katerih je imel avtor neposredni dostop.

PROBLEMI V VISOKEM ŠOLSTVU

Razmere za delo in razmerja med poklicnimi skupinami v visokem šolstvu zaznamujejo posledice proračunskih rezov pred desetletjem, rastoče razlike v razvojnih možnostih zaradi razlik v zmožnostih za tržne dejavnosti, tradicionalne hierarhije in spremljajoče prakse mikrofizike oblasti, pa tudi pomanjkljiva ureditev in opredelitev pravic v kolektivni pogodbi dejavnosti.

Dvanajstodstotni proračunski rez za visokošolsko dejavnost in skoraj 30-odstotni za znanstvenoraziskovalno v letu 2012 ter stagnacija financiranja v več letih zatem sta celotno akademsko sfero naravnala na logiko preživetja in implementacijo varčevalnih ukrepov navznoter. Varčna izvedba študijskih programov s krčenjem obsega predmetov in izbirnosti je prizadela kakovost, onemogočila je na študenta osredotočen pedagoški proces kot enega temeljnih ciljev bolonjske prenove. Zlasti na finančno šibkih fakultetah se je razširila nezakonita praksa »faktorizacije« vrednotenja izvedenih pedagoških ur s faktorjem pod 1, s čimer so fakultete zaposlenim lahko naložile obseg pedagoškega dela, ki presega zakonske normative, in jih praviloma prikrajšale za izplačilo pedagoške nadobveze. Nekajletno zakonsko obvezno zmanjševanje števila zaposlenih v javnem sektorju za 1 % letno je vodilo v širitev najemanja zelo slabo plačanih prekarnih pedagogov, oddajanje strokovnih del zunanjim izvajalcem in povečanje obremenitev strokovnih delavcev.

Najhuje je bilo v raziskovalni sferi, za katero je bilo zaradi pretežno razpisnega načina financiranja že pred krizo značilno prekarno zaposlovanje za določen čas. Po proračunskih rezih so seniorji skoncentrirali okrnjena sredstva za lastno preživetje, celi generaciji mladih znanstvenikov pa so se zaprle priložnosti in so emigrirali ali zamenjali poklic.

Aplikativno usmerjene (pod)discipline in članice univerz so proračunske reze lahko kompenzirale s spodbujanjem zaposlenih k sodelovanju z gospodarstvom. To tehniškim fakultetam omogoča tudi širitev zaposlovanja, a mlajši raziskovalci se v veliki meri zaposlijo predvsem za čas doktorskega študija, nakar odidejo z akademsko referenco v industrijo, kjer dobijo nekajkrat višje plače kot v javnem sektorju. Na drugi strani nekateri nosilci tržne dejavnosti na fakultetah prejemajo znatne honorarje kot nadomestilo za pridobivanje dodatnih sredstev, pri čemer gre večkrat za položajno rento. Na tehniških fakultetah je v razmerah gospodarske konjunktore vse težje zagotavljati kadrovske pomlajevanje, saj mladi ob plačah, ki jih ponuja enotni plačni sistem, niso pripravljene čakati leta dolgo na svojo uveljavitev v akademski hierarhiji, ko bi lahko sami začeli kontrolirati denarni tok iz raziskovalnih in tržnih virov.

V aplikativnem družboslovju, ki ne potrebuje drage laboratorijske opreme, je tržna dejavnost akademskega osebja v veliki meri privatizirana. Z njenim prenosom na zasebna podjetja ali zavode profesorjev ti ustvarjajo dodatne dohodke, kakršnih javni plačni sistem ne omogoča, univerzam pa tega ni uspelo učinkovito spraviti pod nadzor, čeprav gre za nelojalno konkurenco in za doseganje boljšega položaja na trgu zaradi posameznikove akademske pozicije. V aplikativnem družboslovju značilno deluje velika večina zasebnih fakultet, na javnih družboslovnih fakultetah pa je bilo pred gospodarsko krizo precej izrednega študija.

V humanistiki in teoretskem družboslovju, kjer ni obilja strokovnih alternativ na trgu, je akademska prekarnost raziskovalcev dosti trajnejše stanje kot na tehniki, kjer je prehodnega značaja na začetku kariere. Posamezniki delne zaposlitve na projektih kombinirajo s samostojnim strokovnim delom v širšem kulturnem sektorju, kjer so ravno tako prekarizirani.

Usmeritev akademskih institucij k tržni dejavnosti kot reakcija na pomanjkljivo javno financiranje je okrepila razlike v razvojnih možnostih med aplikativnimi in neaplikativnimi vedami ter razredna razmerja med seniorji in mlajšimi raziskovalci znotraj organizacijskih enot. Os razlik med fakultetami oz. vedami v njihovem potencialu za tržno sodelovanje z zunanjim okoljem jasno sovпада z razlikami v dohodkovni perspektivi posameznikov. Te razlike na osi tehnika vs. humanistika in umetnost so podvojene z notranjimi ključni delitve kosovno prejetih sredstev za študijsko dejavnost med članice univerze, kjer so članice z večjim tržnim potencialom tudi bolje financirane za izvajanje javne službe. To dodatno krepi napetosti med skupinami ved. Nekatere članice porabijo celotna sredstva samo za stroške dela ob varčevalni izvedbi pedagoškega procesa ali pa (kot npr. umetniške akademije) študijske programe zmorejo izvesti samo tako, da polovico predmetov izvedejo skrajno slabo plačani prekarni pedagogi, medtem ko drugim ostajajo presežki, ki jih lahko investirajo v boljše delovne pogoje za svoje zaposlene, npr. v večjo izbirnost, plačevanje mentorskega dela, zagotavljanje individualnih raziskovalnih sredstev in omogočanje sobotnega leta, niso pa jih pripravljene deliti s podfinanciranimi članicami.

Navedene strukturne napetosti med deli visokega šolstva in posledice akutnega poslabšanja financiranja so se še dodatno zaostriale prek že prej uveljavljenih praks mikrofizike oblasti in izkoriščanja (Dolenc, 2021). Te določajo razna hierarhična razmerja v akademski sferi: med akademskimi in podpornimi delavci, znotraj strokovnih služb, med učitelji in njihovimi asistenti, med vodji raziskovalnih skupin, ki koncentrirajo reference, tudi s prisvajanjem prvih ali vodilnih avtorstev, in od njih odvisnimi raziskovalci.

Akademski menedžment je na kadrovsko krizo v aplikativnih vedah poskušal odgovoriti z institutom »dvojnih plač« v 64. členu Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti iz novembra 2021, ki dopušča izplačevanje dvakratnika osnovne plače, če so za to na voljo tržni viri. Vzpostavitev takšnih plačnih razlik, izpeljanih iz vrste vira, za isto vrsto dela v enotnem plačnem sistemu pomeni utrjevanje prepada med aplikativnimi in neaplikativnimi vedami. Poleg tega so protagonisti navedenega instituta spregledali hierarhično delitev dela, ki je vir dohodkovnih neenakosti, in posebej prakso položajnih rent, zaradi katere bodo dvojne plače prejemale predvsem seniorji in ne ciljno mlajši raziskovalci, da bi ostali v javnem sektorju.

K navedenim strukturnim in razrednim napetostim v visokem šolstvu je treba dodati še pomanjkljivosti KPVIZ, ki bi morala zagotavljati enake minimalne standarde, a docela spregleduje posebnosti visokega šolstva in potreb poklicnih skupin v njem, kar je posledica pretekle šibke sindikalne organiziranosti in zastopstva zaposlenih na univerzah. V kolektivni pogodbi ne najdemo ničesar o temeljnih oblikah dela v visokem šolstvu, kot so različne oblike neposrednega in posrednega pedagoškega dela, samostojno znanstvenoraziskovalno delo in delo v upravljavskih telesih. V njej ni nobene ureditve značilnih načinov dela, kot so delo na domu ali drugod zunaj prostorov delodajalca, avtonomno organiziranje delovnih obveznosti, sobotno leto, nadomeščanja, kratka gostovanja v tujini itd. V njej se ne pojavljajo visokošolski organi upravljanja, kot so rektor, dekan, senat in upravni odbor, in pravice zaposlenih in sindikatov v odnosu do njih.

V Tarifni prilogi h KPVIZ je bila ob uveljavitvi enotnega plačnega sistema vrsta poklicnih skupin v visokem šolstvu oškodovana. Plačna podskupina visokošolskih sodelavcev je bila uvrščena izrazito nizko v primerjavi z dovisokošolskim delovnim mestom Učitelj. Orientacijsko delovno mesto in naziv Asistent z doktoratom je bilo nato leta 2009 dvignjeno za štiri plačne razrede, preostala nanj vezana delovna mesta pa šele leta 2015, pri čemer so nazivi brez doktorata pridobili le dva (VSS, 2015), medtem ko sta podpisnika kolektivne pogodbe za raziskovanje pozabila dvigniti Mladega raziskovalca. Ob prehodu na novi plačni sistem so se plače močno znižale vrsti administrativnih delavcev. Bibliotekarji imajo slabši nabor delovnih mest kot v splošnih knjižnicah (Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2019), informatiki najslabšega v celotnem javnem sektorju, tudi za zahtevna računovodska in druga strokovna dela na univerzah ni primernih delovnih mest, ker je bil njihov nabor v KPVIZ sestavljen po načelu, da ne smejo biti uvrščena višje od Učitelja.

Zaradi vseh navedenih okoliščin se je v visokem šolstvu zlasti od uvedbe enotnega plačnega sistema leta 2008 in varčevalnih ukrepov v letu 2012 vse bolj artikuliralo nezadovoljstvo raznih skupin delavcev: prekarnih honorarnih pedagogov, prekarnih raziskovalcev z verižnimi zaposlitvami za določen čas, slabo plačanega pomožnega pedagoškega osebja s slabimi obeti za napredovanje, kot so asistenti in laboratorijski tehniki, posebej velja omeniti asistente z učiteljskimi nazivi, ki so učiteljske vrste pedagoškega dela izvajali v asistentskem obsegu in za asistentsko plačo, nadalje mladih raziskovalcev, katerih plače so se z leti vse bolj premikale od povprečne proti minimalni, raznih skupin strokovnih delavcev ter zaposlenih na finančno in razvojno stagnirajočih humanističnih fakultetah s slabimi pogoji za akademsko delo in slabimi možnostmi drugih poklicnih alternativ.

Tisti zaposleni, ki imajo na voljo dobre zaposlitvene alternative v zasebnem sektorju, odhajajo tja. Poleg mladih diplomantov in doktorandov tehniških, naravoslovnih in aplikativnih družboslovnih smeri, ki se raje zaposlujejo v razvojnih oddelkih in analitskih podjetjih, kakor da bi s skromnimi plačami čakali na vzpon proti vrhu akademske hierarhije, plačna vrzel med javnim in zasebnim sektorjem, ki narašča v razmerah gospodarske konjunktore od leta 2016 dalje, povzroča tudi odhajanje vse širšega kroga delavcev v strokovnih poklicih. Institucije na razpisih vse težje popolnujejo delovna mesta in so prisiljene oddajati izvajanje storitev dražjim zunanjim izvajalcem. To se je najprej pokazalo na področju informatike, v zadnjih letih se širi na finančno-računovodske službe in preostala zahtevna strokovna delovna področja.

Na disciplinarnih področjih in v tistih poklicnih krogih, kjer so zaposlitvene alternative v zasebnem sektorju slabše, pa so se skupine nezadovoljnih zaposlenih usmerile v sindikalno organiziranje. Visokošolski sindikat Slovenije je bil značilno ustanovljen ravno v času grozečih proračunskih rezov jeseni 2011 in njegovo začetno jedro je bilo v humanistiki.

Prvi uspeh VSS je bil ta, da je leta 2012 dosegel zmanjšanje napovedanega 30-odstotnega proračunskega reza na 12 %. Po koncu varčevanja v javnem sektorju je konec leta 2015 dosegel dvig plač visokošolskih sodelavcev. Novembra 2016 je v noveli Zakona o

visokem šolstvu, ki je uveljavila formulo rasti proračunskega financiranja, dosegel splošne volitve dekanov in neposredno volilno pravico za strokovne delavce, kar je povečalo odgovornost izvoljenih do te poklicne skupine. Na posameznih univerzah in članicah je s pogajanjem ali pravnimi spori dosegel odpravo faktorizacije, odpravo nezakonito razcepljenih delovnih mest visokošolskih učiteljev, zaradi katere tem pri plači niso bila priznana napredovanja v višji naziv, presistemizacijo asistentov z učiteljskimi nazivi na učiteljska delovna mesta in laboratorijskih tehnikov, zaposlitev raziskovalcev za nedoločen čas in vrsto drugih pridobitev za različne skupine zaposlenih. Pomembno je tudi tisto, kar je preprečil: med najtršimi poskusi uvajanja vzvodov »new public managementa« lahko omenimo predloge za izločitev visokega šolstva iz enotnega plačnega sistema in prehod na zavodske plačne sisteme, za odpravo zakonske določitve pedagoških normativov in za izvzem visokošolskih učiteljev iz zakonske norme o zaposlovanju za nedoločen čas. VSS je postal relevanten akter v visokošolski politiki, znotraj univerz in na sindikalnem prizorišču javnega sektorja.

Ni pa mu uspelo doseči odprtja in nadgradnje pomanjkljivosti KPVIZ, s katerima bi lahko vsem zaposlenim v obliki individualnih pravic in ne glede na tržne zmogljivosti njihovega disciplinarnega področja zagotovil mednarodno primerljive pogoje za delo, posredno tudi popravil nesorazmerja v delitvi sredstev znotraj univerz, pa tudi odpravil preostale plačne krivice. Zato je na skupščini junija 2021 sklenil, da bo okreplil sindikalne aktivnosti za doseg tega cilja, ko bodo politične okoliščine primerne. Pri tem je bilo jasno, da se bo pri neplačnih zahtevah, kot sta pravica do delodajalčevega kritja materialnih stroškov in stroškov pedagoškega nadomeščanja med sobotnim letom ali pravica do individualnih sredstev za raziskovalno udejstvovanje, moral soočiti s finančnimi interesi vlade, pri plačnih zahtevah pa tudi z omejujočim okvirom enotnega plačnega sistema. Ta zaposlene ščiti pred poljubnim določanjem plač v okviru korporativnega upravljanja, obenem pa omejuje možnosti plačnih odskokov celotnih poklicnih skupin, saj je bil oblikovan ravno z namenom oteževanja parcialnih sindikalnih akcij, vsaj na področju osnovnih plač.

Ko je vlada v začetku leta 2022 z zdravniškim sindikatom Fides parafirala sporazum o dvigu vseh zdravniških plač za šest plačnih razredov, je VSS na to moral reagirati z zahtevo po enakem linearnem dvigu vseh delovnih mest v visokem šolstvu, pri formulaciji stavkovnih zahtev marca 2022, ko je že bilo jasno, da uveljavitve dviga zdravniških plač ne bo, pa je linearne plačne zahteve, vezane na morebitni dvig plač zdravnikov ali kakšne druge skupine, formuliral pogojno, preostale pa omejeno na posamezna delovna mesta, ki so deležna dokazljivih krivic in nesorazmerij glede na preostale dele enotnega plačnega sistema. Vključil je konkretne zahteve, ki so jih že v preteklih letih oblikovale samoorganizirane poklicne skupine članov (informatiki, bibliotekarji, lektorji, asistenti, strokovni sodelavci), za preostala zahtevnejša področja strokovnih del, od koder niso prišle pobude iz baze, pa je rešitve pustil odprte za čas pogajanj. Kljub pričakovanjem celih poklicnih skupin v visokem šolstvu po zvišanju njihovih plač jim v plačnem delu stavkovnih zahtev ni obljubil nemogočega, temveč je sestavljal kolaž dosegljivih ciljev, pri visokošolskih učiteljih kot nosilnemu poklicu pa se je osredotočil na izboljšanje pogojev za delo. Njihova

razbremenitev kritja stroškov delovnega procesa iz lastnega žepa oz. medsebojna izenačitev v tem, da jim delodajalec plačuje za stroške udeležbe na znanstvenih srečanjih ali sobotnega leta, je s stališča osebne ekonomike ravno tako pomembna kot morebitni dvig plače, hkrati pa ne trči ob načelo ohranjanja plačnih razmerij v enotnem plačnem sistemu, upravičiti pa jo je mogoče tudi s perspektive zagotavljanja kakovosti visokega šolstva.

Neplačne stavkovne zahteve za opredelitev pravic, ki bi zlasti visokošolskim pedagogom zagotovile normalne pogoje za delo, so odgovor na absurdne posledice varčevanja in velikih razlik med deli visokega šolstva. Pomen štirih glavnih neplačnih zahtev lahko pojasnimo z naslednjimi primerjalnimi konteksti. 1) Podfinancirane članice univerz so varčevale in ponekod še vedno varčujejo s faktorizacijo vrednotenja neposrednega pedagoškega dela. To pomeni, da delodajalec naloži pedagoškemu delavcu, da mora oddelati določeno število delovnih ur, pri čemer pa oddelane ure ne vrednoti kot eno uro, temveč npr. kot pol ure. Tako se zahtevana delovna obveznost podvoji glede na normativni maksimum, ki ga predpisuje Zakon o visokem šolstvu. Če bi to prakso prenesli v zasebni sektor, bi se polno priznani delovnik podaljšal na 16 ur dnevno. 2) Najbolj podfinancirane članice univerz so prisiljene izbirati med tem, da polovico predmetov izvedejo podplačani honorarni oz. prekarni pedagogi (ki so v prikritih delovnih razmerjih), in tem, da zaposleni pedagogi brez doplačila opravijo podvojeno število pedagoških ur. Avtorski honorarji so ena redkih postavk v proračunih članic univerz, kjer te lahko skorajda poljubno znižujejo stroške. Upošteva zakonsko določeni normativ za polno učiteljsko neposredno pedagoško obveznost, tarife honorarnih pedagogov dosegajo tudi le komaj 40 % minimalne plače. Tako hudo izkoriščanje je težko najti celo v najbolj perifernih delih zasebnega sektorja. 3) Različne članice iste univerze svojim zaposlenim na istem delovnem mestu bodisi zagotavljajo bodisi ne zagotavljajo določenih zneskov individualnih sredstev za raziskovalno udejstvovanje, to je za udeležbe na znanstvenih srečanjih, stroške objav itd. 4) Visokošolski učitelji na podfinanciranih članicah si morajo, če želijo napredovati v višji naziv in se tudi znanstveno izpopolnjevati, sami financirati stroške sobotnega polletja in sami sebe pedagoško nadomeščati v drugem semestru, kar pomeni, da sploh ne gre za sobotno leto, temveč za zgostitev pedagoških obveznosti v polovici leta. Primera, ko bi moral delavec v delovnem razmerju sam namesto delodajalca financirati stroške delovnega procesa, ne poznamo nikjer drugje, saj gre za odstopanje od temeljev delovnega razmerja, da ne govorimo o mednarodnih standardih normalnih pogojev za akademsko delo.

Do takšnih absurdnih razlikovanj zaposlenih znotraj iste univerze so pripeljali dvojni mehanizmi razlik v financiranju članic. Neuspešni poskusi, da bi krivično distribucijo sredstev za javno službo odpravili z dogovori znotraj univerz, kažejo, da solidarnosti med deli univerzitetne skupnosti ni in da je vprašljiv tudi samo pojem univerze kot skupnosti, zavezane gojenju vseh znanstvenih področij. Zato preostane druga pot k izenačitvi pogojev za delo ne glede na posameznikovo znanstveno področje, to je prek opredelitve individualnih pravic do ustreznih delovnih pogojev v kolektivni pogodbi in vladne zagotovitve namenskih sredstev za njihovo financiranje.

MEDSINDIKALNI KONTEKST

Širši kontekst, v katerem je treba razumeti odločitve VSS za izvedbo samostojne stavke v visokem šolstvu, obsega naslednje dimenzije:

- interesna rivalstva med sindikati javnega sektorja;
- enotni plačni sistem, ki je vzpostavil plačna razmerja med vsemi poklicnimi skupinami v javnem sektorju in je bil ustanovljen za omejevanje akcij močnejših sindikatov, usmerjenih v relativne plačne pridobitve;
- dinamiko parcialnih plačnih »odskokov« znotraj enotnega plačnega sistema, ki jih dosegajo posamezni močnejši sindikati, in akcij preostalih sindikatov za dohitevanje »ubežnikov«;
- razkroj socialnega dialoga v mandatu Janševe vlade 2020–2022 (Konfederacija sindikatov Slovenije Pergam, 2021; Počivavšek, 2021; Sindikalne centrale, 2020, 2021a, 2021b, 2021c), vladno izogibanje pogajanjem o usklajevanju plač z naraščajočo inflacijo in o odpravi kompresije spodnje tretjine plačne lestvice v javnem sektorju na ravni minimalne plače ter plačne dvige nekaterih delovnih mest v zdravstvu;
- notranjepolitične razmere v začetku leta 2022: napetost med civilno družbo in vlado, bližanje državnozbornskih volitev in opuščanje protiepidemijskih omejitvenih ukrepov, s čimer je stavka postala materialno izvedljiva.

Sindikati v javnem sektorju so se že v 90. letih usmerili v ekonomistično zasledovanje parcialnih interesov (Kovačič, 2018; Stanojević, 1996, 2004, 2015). Posamezni močni sindikati, npr. zdravniški in šolski sindikat, so izkoriščali decentraliziran in nepregleden plačni sistem ter so s posameznimi interesnimi stavkami in drugimi akcijami postopno pridobivali posamezne količnike za določitev plač, s čimer so se večale plačne razlike med poklicnimi skupinami. Preostale poklicne skupine so poskušale odgovarjati z zasledovalnimi sindikalnimi akcijami. Ta dinamika je povzročala večanje plačne mase. Odgovor na to je bila uvedba enotnega plačnega sistema leta 2008.

Že ob njegovi uveljavitvi so socialni partnerji evidentirali obstoj anomalij (prenizkih uvrstitev) nekaterih delovnih mest (med njimi visokošolskih sodelavcev) in plačnih skupin (zlasti skupine J, ki je ni podpiral noben močan poklicni sindikat). A sledila je svetovna gospodarska kriza, v kateri so sindikati javnega sektorja morali privoliti v varčevalne ukrepe, odpravljanje anomalij pa je bilo onemogočeno za sedem let. Ena redkih izjem je bilo orientacijsko delovno mesto in naziv (ODMN) Asistent z doktoratom, ki so ga leta 2009 dvignili za štiri plačne razrede (PR), čemur pa takrat ni sledil ustrezen dvig preostalih nanj vezanih delovnih mest visokošolskih sodelavcev.

Ob koncu krize so nastopili zakonsko predpisani pogoji za avtomatično sproščanje varčevalnih ukrepov pri plačah in drugih izplačilih v javnem sektorju – razen če se vlada in sindikati dogovorijo za njihovo podaljšanje. V tem so imeli sindikati vzvod za pogajanja o raznih drugih pridobitvah. Začeli so zahtevati odpravo anomalij – obenem pa tudi posamič iskati priložnosti za parcialne relativne pridobitve, prav zoper to pa je bil enotni plačni sistem prvotno vzpostavljen. Začela se je obnavljati nekdanja dinamika

parcialnih plačnih odskokov in dohitevanja in ta je vse bolj določala skupno sindikalno delovanje.

Sprožilni centrifugalni dogodek je bila uskladitev delovnih mest visokošolskih sodelavcev z ODMN Asistent z doktoratom decembra 2015 (VSS, 2015). Fides je reagiral (Labernik, 2018) z mobilizacijo svoje baze in od novembra 2016 vodil stavko za dvig zdravniških plač ali za izstop iz enotnega plačnega sistema, kar bi zdravnikom zaradi deficitarnosti omogočilo še bistveno višje dohodke. Takratna Cerarjeva vlada je zaradi svoje politične šibkosti in neizkušenosti marca 2017 privolila v vzpostavitev vzporednih, višje uvrščenih delovnih mest zdravnikov (Aneks k posebnemu tarifnemu delu Kolektivne pogodbe za zdravnike in zobozdravnike v RS, 2017). S tem sta se podpisnika izognila problemu, da je mogoče uvrstitev ODMN dvigniti samo v krovni kolektivni pogodbi, torej na centralnih pogajanjih. Še pred stavko zdravnikov so stavkali policisti ter maja 2016 pridobili presistemizacije na bolje plačana delovna mesta in spregled zahtevane stopnje izobrazbe.

Obe poklicni skupini sta pridobili relativno plačno prednost z inovativnim odstopom od uveljavljenega okvira enotnega plačnega sistema. Preostali sindikati javnega sektorja so dviga zdravniških in policijskih plač interpretirali kot novo anomalijo in zahtevali njeno odpravo z dvigom vseh preostalih delovnih mest v javnem sektorju. Anomaliji iz leta 2008 na škodo plačne skupine J se je pridružila nova, precej širša.

Decembra 2016 so sindikati skupaj izpogajali 70 milijonov evrov za delno odpravo anomalij v plačnem sistemu. Razdelili so jih z linearnim dvigom uvrstitev vseh delovnih mest (tudi zunaj plačne skupine J) z do 26. izhodiščnim plačnim razredom (PR) za dva PR. Zatem sta dve skupini sindikatov ubrali dvojje strategij, ki ustrezata močnejšim in šibkejšim sindikatom, strategiji parcialnih pridobitev in generalnega dohitevanja (VSS, 2016c). Posamezni močni poklicni sindikati, člani Konfederacije sindikatov javnega sektorja, so zahtevali parcialne plačne pridobitve za svoje baze, pogajalska skupina reprezentativnih sindikatov javnega sektorja, ki združuje večje število pretežno manjših sindikatov, pa je na vsako parcialno pridobitev odgovarjala z zahtevo po obnovi plačnih razmerij z linearnim dvigom vseh preostalih plač. V začetku leta 2018 se je ta strateški razcep manifestiral v dvojnem stavkovnem valu. Zaradi nezmožnosti, da bi vlada zaprla pogajanja s sindikati javnega sektorja brez privilegija za najmočnejši sindikat, je odstopil premier Cerar, pod Šarčevo vlado pa so sindikati novembra 2018 dosegli dogovor o linearnem plačnem dvigu vseh delovnih mest, ki niso bila dvignjena od konca krize, za dva oz. tri PR (VSS, 2018).

Novembra 2021 je ponovno uspel plačni odskok eni poklicni skupini. Plače dela (ne pa vseh) delovnih mest v zdravstveni negi in socialnem skrbstvu so se dvignile za enega do šest PR, kar je bil (neadekvaten) rezultat sindikalnih zahtev po sprejemu standardov in normativov, zagotovitvi dodatnih zaposlitev in normalizaciji delovnih pogojev, ki so se zaostriili med epidemijo covid-19 (Dogovor o nujnih ukrepih na področju plač, 2021). V dejavnosti zdravstva, pa tudi širše so nastala nova plačna nesorazmerja. Vlada je zavrnila nadaljevanje pogajanj za dvig plač preostalih delovnih mest v zdravstvu, razen za zdravnike (Sindikat zdravstva in socialnega varstva Slovenije, 2020; gl. tudi Fides, 2021a, 2021b).

Koalicija je konec leta 2021 z interventnim zakonom dvignila plačni strop za šest PR samo za zdravnike (Amandmaji k predlogu zakona, 2021), kar so predsedniki petih sindikalnih central kasneje uspešno razveljavili na Ustavnem sodišču RS (2022). 20. januarja 2022 je vlada sprejela izhodišča za pogajanja s Fidesom, v katerih je predvidela dvig vseh zdravniških delovnih mest za šest PR, kar bi stalo 111 milijonov evrov letno (Izhodišča za pogajanja, 2022). Sledila so kratka pogajanja in parafiranje dogovora, podpis aneksa pa je vlada nato odpovedala zaradi reakcij drugih sindikatov, začenši z VSS.

V tistem obdobju je postajala vse bolj pereča neka pomanjkljivost v implementaciji enotnega plačnega sistema: vrsto let ni bilo pogajanj o uskladitvi plač z inflacijo in dvigovanjem minimalne plače (tudi zato, ker so se sindikati bolj osredotočali na medsebojna rivalstva). Minimalna plača je bila v letu 2021 določena 79 % višje kot ob uveljavitvi enotnega plačnega sistema (Rogan, 2020) ter je z leti preraščala vse več plačnih razredov in povzročala nestimulativno uravnilovko, vrednost plačne lestvice ni bila usklajena 10 let, stopnja inflacije pa je začela močno naraščati. V drugi polovici leta 2021 so sindikati javnega sektorja spet vzpostavili skupno agendo. Zahtevali so usklajevanje vrednosti plačnih razredov z inflacijo in odpravo uravnilovke na dnu plačne lestvice. Vlada je 24. decembra 2021 oboje zavrnila, hkrati pa nakazovala pripravljenost na tolikšen dvig zdravniških plač, da bi bila uskladitev vseh plač v javnem sektorju z inflacijo samo 2,34-krat dražja. V odziv na to asimetrično vladno obravnavo različnih skupin javnih uslužbencev so se sindikati začeli pogovarjati o splošni stavki v javnem sektorju sredi marca 2022.

ODLOČITEV ZA STAVKO V VISOKEM ŠOLSTVU IN RAZMERJE Z DRUGIMI SINDIKATI

VSS je v odgovor na vladni dogovor s Fidesom 1. februarja 2022 vladi poslal zahteve za pogajanja o nujnih spremembah in dopolnitvah KPVIK, kjer je zahteval enak dvig plač zaposlenih v visokem šolstvu, sklicujoč se na že 20 let veljavno plačno razmerje med docentom in zdravnikom specialistom (Aneks h KPVIK, 2002). K tej aktualni zahtevi je dodal vrsto drugih, ki jih je že v preteklih letih brez uspeha večkrat naslovil na ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (VSS, 2016d). Merile so na izboljšanje pogojev za delo (natančnejšo opredelitev normativov neposredne pedagoške obveznosti, financiranje stroškov sobotnega leta, individualna sredstva za raziskovanje, tarife za honorarno pedagoško delo, delo na daljavo in nadomestilo za uporabo delovnih sredstev zaposlenega ...) in na odpravo plačnih krivic nekaterim specifičnim skupinam zaposlenih v visokem šolstvu (visokošolskim sodelavcem brez doktorata, lektorjem, bibliotekarjem, informatikom ...; VSS, 2022c).

VSS je pozval vlado k pogajanjem o spremembah in dopolnitvah kolektivne pogodbe v času, ko so se vodstva sindikatov že pogovarjala o splošni stavki v javnem sektorju, a so bila stališča o tem še negotova. Pri tem je na koordinaciji pogajalske skupine sindikatov povedal, da želi izvesti stavko v visokem šolstvu kot del splošne stavke v javnem sektorju in imeti pri tem dvojno agendo, da bi se lahko o parcialnih zahtevah pogajal ločeno, o

skupnih (eskalaciji, odpravi uravnilovke) pa na krovnih pogajanjih za javni sektor.

Javna objava možnosti stavke je presenetila Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije (SVIZ), katerega vodstvo je še konec januarja z vodstvi drugih sindikatov delilo negotovost glede stavkovnega potenciala svojega članstva. SVIZ (2022b) je v nekaj dneh odgovoril z napovedjo glasovanja članstva o stavki v vzgoji in izobraževanju in določitvijo datuma stavke 9. marec 2022. Slednje je presenetilo preostale sindikate, ki so že evidentirali neki drugi datum. Poleg plačne eskalacije in odprave uravnilovke s skupne sindikalne agende so SVIZ-ove zahteve merile na specifične interese učiteljev: predvsem izplačilo nadur v času številnih odsotnosti med četrtim in petim valom epidemije ter vzpostavitev četrtega naziva delovnega mesta Učitelj (SVIZ, 2022a; gl. tudi Dogovor o načinu realizacije, 2020).

Ko so se sindikati 1. marca 2022 dokončno opredelili, da pred državnoborskimi volitvami ne bodo izvedli splošne stavke v javnem sektorju, se je VSS odločil, da bo svojo stavko v visokem šolstvu, ki ji je dodal tudi skupne zahteve sindikatov javnega sektorja (eskalacija, odprava uravnilovke pri minimalni plači, ureditev dela na domu), izvedel sočasno s SVIZ-ovo stavko v širši dejavnosti vzgoje in izobraževanja, to je 9. marca 2022 (VSS, 2022b). S tem je hotel poudariti vsebinske razlike v zahtevah. Če odmislimo skupne zahteve, ki zadevajo celotni plačni sistem in sodijo na krovna pogajanja za javni sektor, je bila stavka VSS specifično visokošolska stavka za boljše delovne pogoje in odpravo plačnih krivic posameznim skupinam zaposlenih v visokem šolstvu, stavka SVIZ-a pa je bila stavka za specifične interese osnovno- in srednješolskih učiteljev.

SVIZ-u na večini članic univerz ni uspelo organizirati statutarno zahtevanega glasovanja o stavki, ker ima redko mrežo zaupnikov; kjer ga je organiziral, pa je bilo neuspešno. Edina izjema je FERI UM, kjer so zaposleni izglasovali stavko, ker je za to agitirala sindikalna zaupnica VSS. SVIZ je za 9. marec 2022 sicer formalno razglasil stavko tudi v dejavnosti visokega šolstva, ni pa mu je uspelo organizirati. Stavko in stavkovne aktivnosti (zборе zaposlenih, protestne performanse) je na ta dan na univerzah organiziral VSS (2022a).

Zaposleni so s približno dvotretjinsko udeležbo v stavki podprli njegove zahteve, čeprav je VSS razglasil njen datum in jo uradno napovedal šele 2. marca 2022. Pisno podporo so ji izrekli tudi rektorja ljubljanske in mariborske univerze, številni dekanji in dekanje (nekateri so tudi nagovorili stavkovne zборе) in Študentska organizacija Slovenije (VSS, 2022a). Stavkovne zahteve VSS so kot legitimen izraz potreb zaposlenih v visokem šolstvu torej dobile široko podporo kolektivov in institucij. Pogajanja o razrešitvi stavkovnih zahtev s takrat že odhajajočo vlado se niso začela, zato pa jih je napovedala naslednja vlada.

VSEBINA STAVKOVNIH ZAHTEV

Zahteve stavke v visokem šolstvu 9. marca 2022 je mogoče povezati v več sklopov. V prvem sklopu se navezujejo na skupne zahteve sindikatov javnega sektorja, o katerih se posamezni sindikat sicer ne more pogajati ločeno, a dajejo stavki širšo legitimnost. Sledi

zahteva, ki izhaja iz dviga zdravniških plač kot povoda za stavko. V naslednjem sklopu so zahteve za določitev pravic in pogojev v kolektivni pogodbi, ki urejajo posebnosti načinov dela v visokem šolstvu in merijo na zagotovitev boljših pogojev za delo. Sledi sklop, kjer so izpostavljene plačne krivice, ki jih doživljajo nekatere skupine zaposlenih v visokem šolstvu. To dvoje je bilo tudi osrednje interesno sporočilo stavke (VSS, 2022a). V zadnjem sklopu sta sindikalno netipični zahtevi, s katerima želi VSS delodajalcem v visokem šolstvu zagotoviti materialne in pravne pogoje za uresničitev novih pravic, saj bi te brez dodatnega proračunskega denarja ob kosovnem sistemu financiranja dejavnosti vodile v finančne težave visokošolskih zavodov ter konflikte med njihovimi vodstvi in zaposlenimi. Ti dve zahtevi sta tudi podlaga za podporo vodstev zavodov stavki, kar ji je dalo značaj institucionalne stavke.

Podrobnejši pregled posameznih stavkovnih zahtev je naslednji.

Prvi dve zahtevi stavke v visokem šolstvu 9. marca 2022 izhajata iz skupnih zahtev sindikatov javnega sektorja. Gre za formulo avtomatičnega letnega usklajevanja vrednosti plač ter za dogovor o načinu in dinamiki odprave uravnilovke v spodnji tretjini plačne lestvice. Tretja zahteva je preventivna in zahteva linearni dvig uvrstitev vseh delovnih mest v visokem šolstvu v plačnih skupinah D1, H, J in B, če bi prišlo do linearnega dviga plač zdravnikov ali kakšne druge poklicne skupine. Sledijo zahteve, ki se ne nanašajo na plačni sistem kot celoto in ne sodijo na krovna pogajanja, temveč zadevajo posebnosti načinov dela in poklicev v visokem šolstvu.

Četrta točka zahteva natančnejšo ureditev delovnih obveznosti visokošolskih pedagoških delavcev v kolektivni pogodbi. Normativi neposredne pedagoške obveznosti so določeni v 63. členu Zakona o visokem šolstvu iz leta 1993,¹ vendar ne dovolj natančno. Zakon ne določa jasno, ali normativi veljajo glede na posameznikov naziv ali glede na delovno mesto, ki ga zaseda, in ali veljajo ne glede na vrsto dela (npr. če visokošolski učitelj izvaja vaje kot asistentsko vrsto dela). Merska enota, s katero so izraženi normativi, je ura, toda v praksi pedagoška ura že iz časa pred sprejetjem zakona traja 45 minut. Nekateri delodajalci (Univerza na Primorskem in akademije Univerze v Ljubljani) zaradi varčevanja kršijo normative tako, da vrednost izvedenih ur faktorizirajo s faktorji pod 1. VSS je drugod že dosegel odpravo faktorizacije, na nekaterih izrazito podfinanciranih zavodih oz. članicah univerz pa ostaja. Razlog za zahtevo po zapisu normativov v kolektivno pogodbo je povezan s 17. zahtevo po dodatnem namenskem proračunskem denarju za stroške uveljavitve novih pravic, s čimer bi visokošolski zavodi dobili materialno možnost za odpravo faktorizacije. Enako je pri vseh nadaljnjih zahtevah. Poleg tega del četrte kot tudi šesta stavkovna zahtevata merita na priznanje, da visokošolski pedagogi opravljajo osnovno raziskovalno oz. umetniško delo kot redno delo, kajti del akademskega menedžmenta teži k pogojevanju njegovega priznavanja s pridobivanjem razpisnih sredstev.

1 Poleg tega obstajajo težnje dela akademskega menedžmenta, da bi priznavanje izvedbe osnovnega raziskovalnega oz. umetniškega in strokovnega dela (r. u. s.), ki ga zaposleni izvajajo v okviru svojih rednih del in nalog, pogojevali s pridobivanjem razpisnih sredstev. Tako del četrte kot tudi šesta stavkovna zahteva merita na priznanje, da visokošolski pedagogi opravljajo r. u. s. kot redno delo.

Peta točka zahteva delodajalčevo kritje stroškov sobotnega leta, to je materialnih stroškov in stroškov pedagoškega nadomeščanja, s čimer bi v Sloveniji šele dobili pravo sobotno leto. Na šestem mestu je zahteva za individualno pravico do sredstev za osnovno raziskovalno ali umetniško delo visokošolskih pedagogov, da se odpravijo dosedanje velike razlike med zaposlenimi glede na to, kako dobro so financirane članice univerz, kjer so zaposleni, in glede na vključenost v raziskovalne programe.

Sedma točka zahteva izenačitev vrednosti dela prekarnih honorarnih pedagogov z vrednostjo dela zaposlenih. S tem bi članice, ki zaradi varčevanja najemajo včasih tudi močno podplačane honorarne pedagoge, izgubile razlog za prekarno najemanje delavcev. V kombinaciji s 17. in 18. točko zahtev (pri tej gre za vladno zavezo, da ne bo z zakoni o izvrševanju proračuna omejevala zaposlovanja na univerzah) pa bi dobile tudi možnost, da te delavce zaposlijo.

Osma točka zahteva opredelitev pogojev in pravic pri delu na daljavo, vključno z višino nadomestila za uporabo delavčevih lastnih delovnih sredstev. Glede slednjega je praksa na treh javnih univerzah, kot tudi širše v javnem sektorju, močno različna. Do epidemije covid-19 delo na domu oz. na daljavo ni bilo nikjer regulirano in delavci niso prejeli nadomestila, čeprav v visokem šolstvu in znanosti že dolgo pomeni enega od normalnih načinov dela. Štelo se je kot akademska svoboščina, čeprav se delavci pogosto odločajo zanj zaradi prostorske stiske v službi.

Deveta točka zahteva ureditev instituta stalne pripravljenosti v visokošolski dejavnosti, tako da bi ga lahko uporabljali na deloviščih, kjer je potreben, in preprečili zlorabe, kakršne so se dogajale v preteklosti (VSS, 2016a).

Deseta točka zahteva dodatne dneve dopusta na deloviščih z zdravju nevarnimi delovnimi pogoji, kot to določa Kolektivna pogodba za dejavnost zdravstva in socialnega varstva Slovenije, v KPVIZ pa so bila spregledana.

Točke 11 do 13 se nanašajo na dokazljive plačne krivice, ki jih v primerjavi s sorodnimi delovnimi mesti oz. nazivi doživljajo visokošolski sodelavci brez doktorata in posebej lektorji (VSS, 2016b). Pri tem ne gre za poskus pridobivanja splošne relativne prednosti pred preostalimi skupinami javnih uslužbencev in rušenja uveljavljenih plačnih razmerij v enotnem plačnem sistemu. Enako velja za točki 14 in 15, ki zahtevata uvoz zahtevnosti dela ustreznih delovnih mest bibliotekarjev in informatikov iz drugih kolektivnih pogodb.

Točka 16 zadeva interes sindikata in njegovih zaupnikov. Veljavna tarifna lestvica za vrednotenje dela sindikalnih zaupnikov v dejavnosti vzgoje in izobraževanja, ki ga plačujejo delodajalci, se konča pri univerzitetni stopnji izobrazbe (Dogovor o zagotavljanju plačila ur za sindikalno delo, 2008) in je še en simptom pozabe visokega šolstva v KPVIZ.

Točki 17 in 18 zahtevata zagotovitev finančnih in pravnih možnosti, da bodo visokošolski zavodi lahko uresničili pravice, vzpostavljene z dogovorom o razrešitvi stavkovnih zahtev, in se ne bodo spet zatekli k njihovemu kršenju zaradi finančne podhranjenosti. Takšno finančno zagotovilo za dodatni proračunski denar za stroške proračunskih uporabnikov z

dvigom plač zaradi linearne odprave plačnih anomalij je VSS v okviru svoje pogajalske skupine sindikatov izpogajal že v zaključku krovnih pogajanj novembra 2018, in sicer za ves javni sektor (VSS, 2018), medtem ko se preostalim sindikatom taka določba v stavkovnem sporazumu ni zdela pomembna oz. je niso obravnavali kot sindikalno relevantno temo.

SKLEP

Stavka v visokem šolstvu 9. marca 2022 je rezultat odločitve VSS, da bo na dvig zdravniških plač, dogovorjen konec januarja 2022, odgovoril s klasično zahtevo po plačnem dohitevanju in ji dodal širši nabor zahtev po dopolnitvah kolektivne pogodbe, ki jih je pripravil že prej. Logiko tega povoda za stavko je mogoče razumeti iz dinamike rivalstev med sindikati v javnem sektorju, ki jo poganjajo akcije močnejših sindikatov za relativne plačne pridobitve in povratne akcije preostalih, ki jih skušajo dohitevati.

Razlogi za stavko pa izhajajo iz težav visokega šolstva, kjer so se po uvedbi varčevalnih politik in asimetrični usmeritvi delov visokega šolstva k tržnim dejavnostim nakopičile krivice in karijerne omejitve za različne skupine zaposlenih v visokem šolstvu, veljavna kolektivna pogodba pa delavcem pri tem ni bila v pomoč. Visokošolski sindikat je svoje cilje v kolektivni pogodbi, ki že desetletja spregleduje posebnosti načinov dela in organizacije v visokem šolstvu, evidentiral že v letih pred stavko. Z vpisom določenih individualnih pravic je hotel vsem zaposlenim, ne glede na tržni potencial in institucionalno moč njihovih ved, zagotoviti enake minimalne pogoje za kakovostno akademsko delo in jih zavarovati pred potencialnimi restrikcijami, kakršne so bile uveljavljene v obdobju krčenja javne porabe od leta 2012. Na drugi strani je želel odpraviti nekaj plačnih anomalij v visokem šolstvu pri visokošolskih sodelavcih in pri delih strokovnih delavcev, kjer je ponudba delovnih mest vrednostno slabša kot v primerljivih poklicih v drugih dejavnostih javnega sektorja. Oprl se je na dokazljive formalne krivice in se izognil politiki linearnih plačnih dvigov celotne poklicne skupine, ki generira dinamiko med-sindikalnih rivalstev v javnem sektorju. Stavkovne zahteve izražajo tudi odgovornost sindikata do finančnega položaja delodajalcev v visokem šolstvu in so zato lahko dobile široko podporo.

Financiranje

Prispevek je nastal v okviru programske skupine Problemi avtonomije in identitet v času globalizacije (P6-0194), financirane prek Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

LITERATURA IN VIRI

Amandmaji k Predlogu Zakona o dodatnih ukrepih za preprečevanje širjenja, omilitev, obvladovanje, okrevanje in odpravo posledic COVID-19 (ZDUPŠOP). (2021). <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/5773f6d1a04bd227b08b86595495d3e6f8dcf39e1d433ee07393d04146abd20b>

- Aneks h kolektivni pogodbi za dejavnost vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. (2002). *Uradni list RS*, št. 56/2002. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2002-01-2779?sop=2002-01-2779>
- Aneks k posebnemu tarifnemu delu Kolektivne pogodbe za zdravnike in zobozdravnike v RS. (2017). *Uradni list RS*, št. 16/2017. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-0816?sop=2017-01-0816>
- Dogovor o načinu realizacije V. točke Stavkovnega sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Sindikatом vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije. (2020). *Uradni list RS*, št. 3/2020. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2020-01-0072?sop=2020-01-0072>
- Dogovor o nujnih ukrepih na področju plač v dejavnosti zdravstva in socialnega varstva in nadaljevanju pogajanj. (2021). *Uradni list RS*, št. 181/2021. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG4974>
- Dogovor o zagotavljanju plačila ur za sindikalno delo. (2008). *Uradni list RS*, št. 87/08 in 17/11. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DRUG3077>
- Dolenc, S. (14. 1. 2021). Kriminologija slovenske znanosti: Povzetek rezultatov ankete o pojavnih oblikah kršenja pravil in vrednot znanosti. *Kvarkadabra*. <https://kvarkadabra.net/2021/01/kriminologija-slovenske-znanosti/>
- Fides. (21. 12. 2021a). *Javni poziv vladi in poslancem: Zdravniki zahtevamo takojšnje ukrepe za ohranitev javnega zdravstva – bližajoče volitve in epidemija ne moreta biti izgovor, da se nemudoma ustavi dokončni razkroj javnega zdravstvenega sistema*. <https://sindikatifides.si/obvestila/21122021-javni-poziv-vladi-poslancem-zdravniki-zahtevamo-takoj%C5%A1nje-ukrepe-za-ohranitev>
- Fides. (15. 12. 2021b). *Sporočilo zborov zdravnikov: Zdravniki soglasno za izstop iz ZSPJS in ureditev plač ter pogojev dela v lastni kolektivni pogodbi*. <https://sindikatifides.si/obvestila/15122021-%E2%80%93-sporo%C4%8Dilo-zborov-zdravnikov-zdravniki-soglasno-za-izstop-iz-zspjs-ureditev-pla%C4%8D>
- Izhodišča za pogajanja za sklenitev aneksa h Kolektivni pogodbi za zdravnike in zobozdravnike – Tarifni del* [neobjavljeno gradivo Vlade RS, poslano sindikatom, članom pogajalske skupine za pogajanja za sklenitev Aneksa h Kolektivni pogodbi za zdravnike in zobozdravnike]. (2022).
- Konfederacija sindikatov Slovenije Pergam. (25. 2. 2021). *Izjava za javnost – podpora KSS PERGAM protestnemu shodu dne 28. 5. 2021*. <https://sindikati-pergam.si/2021/05/25/izjava-za-javnost-podpora-kss-pergam-protestnemu-shodu-dne-28-5-2021/>
- Kovačič, G. (2018). Trade unions' fragmentation in Slovenia: The causes and practical lessons. V P. Simonič (ur.), *Anthropological Perspectives of Solidarity And Reciprocity* (str. 131–143). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789610601463>
- Labernik, T. (2018). *Intervju s Tatjano Labernik, upokojeno vodjo pravne službe KSS Pergam, 17. 8. 2018* [avtorjev posnetek].
- Počivavšek, J. (29. 4. 2021). *Prvomajska poslanica: Demokratični deficit in sabotaža (socialne) države*. KSS Pergam. <https://sindikati-pergam.si/2021/04/29/prvomajska-poslanica-2/>
- Rogan, D. (2020). *Minimalna plača v Sloveniji v obdobju krize in konjunktore*. UMAR. <https://bit.ly/3egZUni>
- Sindikalne centrale. (16. 12. 2020). *Sporočilo za javnost sindikalnih central: Po zaključku pogajanj za PKP7*. <https://sindikati-pergam.si/2020/12/16/porocilo-za-javnost-sindikalnih-central-po-zakljucku-pogajanj-za-pkp7/>
- Sindikalne centrale. (23. 1. 2021a). *Izjava za javnost sindikalnih central glede pogajanj za PKP 8*. <https://sindikati-pergam.si/2021/01/23/izjava-za-javnost-sindikalnih-central-glede-pogajanj-za-pkp-8/>

- Sindikalne centrale. (23. 6. 2021b). *Protestiramo, ker se je vlada odrekla socialnemu partnerstvu*. https://sindikat-pergam.si/wp-content/uploads/2021/06/Izjava-sindikalnih-central_protest-25.-6.-2021.pdf
- Sindikalne centrale. (19. 5. 2021c). *Sindikalne centrale o stanju socialnega (ne)dialoga v Sloveniji obvestile Evropsko komisijo in druge institucije*. <https://www.zsss.si/socialni-ne-dialog-ek-eu-195/>
- Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije. (18. 2. 2022a). *Stavka izglasovana z več kot 91-odstotno podporo!* <https://www.sviz.si/stavka-izglasovana-z-vec-kot-91-odstotno-podporo/>
- Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije. (4. 2. 2022b). *Za prava pogajanja in ustrežno ovrednotenje dela vseh zaposlenih!* <https://www.sviz.si/za-prava-pogajanja-in-ustrezno-ovrednotenje-dela-vseh-zaposlenih/>
- Sindikat zdravstva in socialnega varstva Slovenije. (4. 2. 2022). *Napoved stavke v dejavnosti zdravstva in socialnega varstva*. <https://www.sindikat-zsvs.si/napoved-stavke-v-dejavnosti-zdravstva-in-socialnega-varstva/>
- Stanojević, M. (1996). *Socialno partnerstvo*. Enotnost.
- Stanojević, M. (2004). Stanje in aktualni trendi razvoja sindikatov v svetu in pri nas. *Industrijska demokracija*, 8(4), 23–29.
- Stanojević, M. (2015). Sindikalne strategije v obdobju krize. *Teorija in praksa*, 52(3), 394–416.
- Ustavno sodišče RS. (2022). *Odločba Ustavnega sodišča št. U-I-25/22 z dne 17. 3. 2022*. <https://www.us-rs.si/odlocba-ustavnega-sodisca-st-u-i-25-22-z-dne-17-3-2022/>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2015). *Dvig plač visokošolskih sodelavcev, predavateljev in lektorjev*. <http://www.sindikat-vss.si/2016/11/dvig-placnih-razredov-v-skupini-d1.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2016a). *Afera dodatki za stalno pripravljeno, 2016*. <http://www.sindikat-vss.si/2017/08/afera-dodatki-za-stalno-pripravljeno.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2016b). *Dvig plač visokošolskih sodelavcev, predavateljev in lektorjev*. <http://www.sindikat-vss.si/2016/11/dvig-placnih-razredov-v-skupini-d1.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2016c). *Dvig plač v skupini J*. <http://www.sindikat-vss.si/2017/08/dvig-plac-v-skupini-j.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2016d). *Ureditev pedagoškega normativa v kolektivni pogodbi*. <http://www.sindikat-vss.si/2017/08/ureditev-normativa-n-p-o-v-kolektivni.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2018). *Stavka v javnem sektorju 24. 1. 2018*. <http://www.sindikat-vss.si/2017/12/stavka-v-javnem-sektorju-24-1-2018.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2022a). *Prva samostojna stavka v visokem šolstvu je uspela*. <http://www.sindikat-vss.si/2022/03/prva-samostojna-stavka-v-visokem.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2022b). *Stavka v visokem šolstvu 9. 3. 2022*. <http://www.sindikat-vss.si/2022/04/stavka-v-visokem-solstvu-9-3-2022.html>
- Visokošolski sindikat Slovenije. (2022c). *Zahteve za dopolnitev KPVIz in KPJS. 1. 2. 2022*. <http://www.sindikat-vss.si/2022/02/zahteve-za-dopolnitev-kpviz-in-kpjs.html>
- Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). (2021). *Uradni list RS*, št. 186/21. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7733>
- Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. (16. 2. 2009). *Neustrezna umestitev visokošolskih knjižničarjev v novem plačnem sistemu (ugotovitve, pripombe in predlogi): Dopis Vladi RS*. https://www.uni-lj.si/mma/dopis_za_placilni_sistem_vladi/2013071508544536/